

Starodawne Grabno

Władysław Goliński

Ustka, listopad 2021, październik 2022.

Spis treści

Nazwa Grabno.....	2
Historia dróg w średniowieczu.....	2
Stara droga prowadząca z Przewłoki do wsi Grabno i dalej do Słupska.....	3
Grabno- zapis w Umowie Sprzedaży zawartej w Słupsku w 1337 r.....	4

Nazwa Grabno

W języku kaszubskim wieś ma nazwę *Wëtrówno*¹ ale w innym opracowaniu wieś miałyby mieć nazwy *Wëtrówno lub Witrowno*², nieco inaczej nazwę przedstawia [Ewa Rzetelska-Feleszko](#) (2000) i podaje słowiańską nazwę *Vatrovno*³, sugerując prawdopodobne pierwotne Wiatrowo od słowa „wiatr”. W języku niemieckim obecnie wieś sołectwa Grabno nosi nazwę *Wintershagen*.

Grabno, niem. *Wintershagen*. Fragment tekstu pochodzący z Dyplomu z 1337 r.: „... aż do młynówki między Ustką a Grabnem,...” („... *descendendo usque ad aquam pellentem molendinum inter stolpesmunde et Wintershagen*,...”).⁴

[...] Hasło: **Witrówno**; niem. *Wintershagen*, ws i dobra ryc. w Pomeranii, pow. słupski, st. p. Charnowo, paraf. kat. Słupsk [...] ⁵; Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, Tom XII.

Historia dróg w średniowieczu⁶

Przez całe stulecia (pomijam tu drogi Imperium Rzymskiego i niektóre drogi państwa Karola Wielkiego), bo aż do połowy XVII wieku nikt w Europie nie zajmował się drogami lądowymi. Szlaki komunikacyjne na nizinach, zwane drogami, gościńcami lub traktami, nie miały utwardzonej powierzchni, nie posiadały wytyczenia ich rowami odwadniającymi. Szlaki te nie były przez nikogo budowane, nie były przez nikogo naprawiane i nikt o nie nie dbał. Drogi zostały wydeptane przez pieszego i poszerzone kołami przejeżdżających wozów.

Szerokość dróg tym samym została ustalona nasileniem ruchu podróżnych i wielkością narzuconą terenem. Ostre spadki terenu były powszechnością. Drogi posiadały wyrwy wybijane kopytami końskimi, koleiny wyżłobione kołami wozów, doły, które deszcz zamieniał w grzęzawiska ledwie możliwe do przebycia.

Jakkolwiek już w XIII wieku niektórzy władcy feudalni poczynili próby narzucenia szerokości drogi na ich terenach, jednakże cała ta czynność spaliła na panewce w zderzeniu z brakiem rowów przydrożnych wymuszających szerokość drogi.

Niebezpieczeństwo na drogach nie wynikało tylko ze złego stanu gościńca, gdzie można było na wybojach połamąć koła, ugrzęznąć w błocie albo utopić się podczas przeprawy brodem. Z dróg korzystali nie tylko szacowni podróżni, kupcy wiozący swoje towary, ale na podróżnych czekali opryszkowie i skłonne do rozboju wojska nieprzyjaciela a nawet własne wojska goniące za łatwym łupem. Taki stan panował w wiekach średnich w całej Europie, również w Polsce.

¹ Witold Iwicki: *Toponimia byłego powiatu słupskiego*. Gdańsk: Wydawnictwo Gdańskie, 1993

² *Lorentz Friedrich: Polskie i kaszubskie nazwy miejscowości na Pomorzu Kaszubskim*. Poznań: Instytut Zachodnio-Słowiański przy Uniwersytecie Poznańskim, 1923.

³ Ewa Rzetelska-Feleszko: *Słowiańskie nazewnictwo Pomorza Środkowego*, [w:] VI Konferencja Kaszubsko-Pomorska, Materiały, Darłowo 2000, s. 17

⁴ Władysław Goliński; Grodzisko- port w miejscu ujścia Słupi, maszynopis, 2022, s. 11.

<https://biblioteka.ustka.pl/images/stories/literatura/golinski/art14a.pdf>

⁵ Hasło **Witrówno**; Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, Tom XIII; Szlurpkiszki- Warłyńka, Warszawa 1892, s. 680.

⁶ „Historia dróg w średniowieczu” w niniejszej pracy historia dróg została napisana na podstawie opracowania Studenckiego Koła Naukowego Drogowców Politechniki Rzeszowskiej- pełny tekst jest umieszczony w Internecie. <http://knd.prz.edu.pl/portal.php?show=6>

W czasach feudalnego rozdrobnienia gospodarka każdej osady musiała być samowystarczalna, a więc nie była uzależniona od transportu towarów. Zainteresowany stanem dróg był feudalny władca, który musiał dość często przenosić się z miejsca na miejsce z całym wojskiem. Władców też interesowały sprawne środki łączności ze światem. Dobry stan dróg zapewniał sprawne kontakty polityczne, wojskowe i handlowe. Im droga była lepsza tym sprawniejsza była łączność ze światem.

Utrzymanie w dobrym stanie dróg, mostów i grobli wiązały się z przeznaczaniem na ten cel poważnych nakładów. Im silniejszy król lub udzielny książę tym były na ich terenie lepsze drogi, a więc lepsze warunki komunikacji.

Stara droga prowadząca z Przewłoki do wsi Grabno i dalej do Słupska

Przez istnienie zalewu od południowo- wschodniej strony Ustki droga po wschodnim brzegu rzeki Słupi prowadziła ze Słupska tylko do Przewłoki. Nie trafilem na wyjaśnienie kiedy warunki geograficzne zmieniły się na tyle by umożliwić powstanie drogi Grabno – Ustka, zamykającej odcinek Słupsk- Ustka tak jak to jest w tej chwili. Z pewnością nastąpiło to jeszcze w późnym średniowieczu.

Ze Słupska droga prowadziła przez Swochowo- Machowino (właściwie Mączniak), dalej mijając Mączniak i prowadziła przez las do Grabna, stąd (przy dzisiaj tam znajdującymi się działkami ogrodowymi) prowadziła do brzegu lasu i skręcała do Przewłoki- w części przedostatni odcinek tej starej drogi dzisiaj zabrano na pole.

Droga prowadziła cały czas po wschodnim brzegu rzeki Słupi.

Droga w Grabnie- Zimowiskach.
Kapliczka przydrożna w Zimowiskach

Kościół (tylko sama wieża z 1356r.) stanął już przy „nowym” przebiegu drogi Ustka- Słupsk. 2021

Grabno- zapis w Umowie Sprzedaży zawartej w Słupsku w 1337 r.

[...] Jest rok 1337. W obecności licznych świadków zostaje spisany w mieście Słupsku dokument, określający strony oraz zakres i warunki sprzedaży terenów położonych wzdłuż rzeki Słupi poczynając od jej ujścia, aż po Bruskowo i Machowino. Dokument ten istnieje obecnie w trzech wersjach językowych. Zarówno tekst podstawowy- łaciński jak i tłumaczenie na język polski pochodzą z książki: Świąchowski Zygmunt, Mertka Józef, *Z DZIEJÓW SŁUPSKA I USTKI, POZNAŃ, SŁUPSK, 1958.* Tekst niemiecki pochodzi z książki: *STOLPMÜNDE; Verfaßt im Jahre 1936 von WALTER DOMINICK, Herausgegeben anläßlich des Patenschaftstreffens in Glückstadt, am 9. und 10 Mai 1959, von DR. WALTER KUSCHFELD, VERLAG, STOLPER HEEMATKARTEREI, LÜBECK DRUCK, EUGEN RADTKE, LÜBECK.*

Poniżej fragment oryginalnego tekstu: [...] ⁷

nec non totum et integrum portum Stolpesmunde dictum, penes aquam stolpensem tam ab una quam alia parte situm,

et omnia ac singula, quae ibidem sunt in praesenti et adhuc fieri poterint in futuro, cum suis terminis et gadibus in hunc modum diuisim intitulatis: primo de aqua stolpensi ascendendo fluxum uel flumen, super quem structum est molendinum Semelouu, cuius aquae molendini medietas attinet eiusdem conciuibus ciuitatis usque ad distinctionem uillae Bruskouu, de hac distinctione uillae Bruskouu, usque in riulo aut fluxu Vuosuba, hunc fluxum uel riulum Vuosuba descendendo usque ad semitam currentem de portu stolpesmunde uersus uillam Dinnouu, in qua semita stat arbor quaedam nomine Hageboke signis publicis cum securi signata, ubi utrinque cum brouys habent debitam distinctionem, de hac arbore Hageboke directo modo usque ad arborem quercinam stantem super riulum aquae Bukeuitz, ubi primitus suscipit suum fluxum, quae arbor quercina signata est debite et distincte, hunc riulum Bukeuitz descendendo usque in salso mari, prope hoc salsum mare directe usque in aqua stolpensi ultra aquam stolpensem secus salsum mare directe usque ad riulum aquae Vuregouu, de salso mari ascendendo aquam Vuregouu usque ad pontem, ultra quem uia currit uersus uillam Machemin, de hoc ponto uiam descendendo,

jak również cały i niepodzielny port Ustka, położony po obu stronach rzeki Słupi,

oraz wszystko, co tamże teraz się znajduje i w przyszłości znajdować się może, w granicach oddzielnie oznaczonych, w sposób następujący: poczynając od Słupi w górę potoku czy rzeczki, przy której zbudowany jest młyn Zamełowo, gdzie połowa młynówki należy do obywateli miasta aż do pół wsi Bruskowo, stąd aż do Wuosuba, tym strumykiem w dół aż do ścieżki, która prowadzi z portu Ustka do wsi Duninowo i przy której stoi buk, na którym po obu stronach są siekiera nacięte znaki. Od tego buku przebiega granica w prostej linii aż do dębu, który stoi u źródła strumyka Bukowica. Dąb jest dokładnie i pewnie oznaczony. Stąd granica idzie biegiem strumyka aż do morza, wzdłuż morza wprost do Słupi i za Słupią (znów) wzdłuż morza aż do strumyka Wrechów, w górę strumyka Wrechów aż do mostu, przez który prowadzi droga do wsi Machowino, od tego mostu wzdłuż

sowie den ganzen und unversehrten Hafen Stolpmünde, auf beiden Seiten des Stolpeflusses gelegen,

und alles und jedes, was daselbst jetzt ist und hinführen werden kann, unter einem wahrhaften Kauf- Titel übertragen, geben und darauf Verzicht leisten, mit allen Gerechtsamen, Gerichtsbarkeit, Nießbrauch, Proprietät, sowie auch mit völliger Freiheit, mit allen Einkünften, dein Patronatsrecht, mit aller Jagdgerechtigkeit, mit allen Wiesen, Gräsern, Heuschlag, Weide, Forsten, Wäldern, Sümpfen, Hölzern, angebauten Äckern und noch nicht angebauten, mit allen Steigen, Wegen und Nebenwegen, Wirthhäusern, Mühlen, Gewässern, Fischen, sowie wir dies nach uralter Festsetzung mit unsern Vorfahren erbrechtlich auf ewige Zeiten, in freien, ungehinderten und ruhigen Besitz überkommen haben. Daher sprechen wir die Bürger obgenannter Stadt Stolp frei von allen und ferner zu leistenden Diensten und Arbeiten und von allen aus vorbenannten Gütern und gebührenden Abgaben, so wir uns auch verpflichten, diese Güter zu beschützen und unter unsere Obhut zu nehmen, gleich ändern unsern Gütern, die uns steuerpflichtig sind oder eigenthümlich gehören. Hiergegen wird besagte Bürgerschaft alljährlich jedes

⁷ Władysław Goliński; Grodzisko- port w miejscu ujścia Słupi, maszynopis, 2022, s. 11.
<https://biblioteka.ustka.pl/images/stories/literatura/golinski/art14a.pdf>

usque ad quercum stantem super fluxsum aquae Darghin, hunc fluxsum Darhin descendendo usque ad aquam pellentem molendinum inter stolpesmunde et Vintershagen, cuius aquae et molendini medietas pertinet conciubus ante dictis, hanc aquam molendini descendendo usque in aqua stolpensi:

drogi aż do dębu, który stoi nad strumykiem Darchin, w dół strumyka Darchin aż do młynówki między Ustką a **Grabnem**, której to młynówki i młyna połowa należy do wyżej wymienionych obywateli, w dół tej młynówki aż do Stupi:

Martins- Fest ein paar Hosen, Acht slawische Gulden an Werth, oder diese Summe bar, zum Zeichen der Anerkennung und Unterwürfigkeit an uns oder unsere Erben pünktlich entrichten.

Poniżej jest przedstawione nazewnictwo dla topograficznych nazw własnych wg zasady:

Nazwa miejscowości lub miejsca, inna nazwa topograficzna użyta w dokumencie- wersja w języku łacińskim	Nazwa zastosowana na mapie; SŁUPSK, Mapa operacyjna, Wojskowy Instytut Geograficzny 1936 r. (Reedycja ark. 33)	Współczesna nazwa administracyjna
--	--	-----------------------------------

<i>ad aquam pellentem molendinum inter stolpesmunde et Vintershagen</i>	Wintershagen	Grabno
---	--------------	--------

Kościół filialny pw. śś Jana Chrzciciela i Mikołaja. Wezwanie to nadano podczas konsekracji.

Kościół konsekrowano w 1356r., filią parafii w Grabnie- Zimowiskach był wówczas kościół w Ustce (wg inskrypcji na tablicy z piaskowca, zapewne z XVIIw., umieszczonej w przyziemiu wieży).

Ze względu na duży napływ niemieckich osadników spieszono się z oddaniem kościoła do użytku.

Zdjęcie wykonano w 2007 r.

Zabudowa wsi. 2006